Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Helle, Anna

Title: Yksi mies, monta nimeä - tutkimus Algot Untolan tekijänimistä

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Helle, A. (2014). Yksi mies, monta nimeä - tutkimus Algot Untolan tekijänimistä. Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain, 2014(1), 95-97.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Yksi mies, monta nimeä – tutkimus Algot Untolan tekijänimistä

Kaisa Kurikka: *Algot Untola ja kirjoittava kone*. Turku: Eetos 2013. 349 sivua. Sähköinen versio: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-67966-1-1>

Algoth Tietäväinen, Algot Untola, A. Rantala, Väinö Stenberg, Maiju Lassila, Irmari Rantamala, J. I. Vatanen, Liisa Vatanen, Liisan Antti, Tanssi-Antti ja Sota-Antti. Nämä kaikki ovat saman suomalaisen kirjailijan tekijänimiä, ja listaa voisi vielä jatkaa. Mistä oikein on kysymys?

FT Kaisa Kurikan kotimaisen kirjallisuuden alaan kuuluva väitöskirjatutkimus *Algot Untola ja kirjoittava kone* tarttuu tähän aiheeseen ja tutkii kirjailija Algot Untolaa moninimisen tekijyyden näkökulmasta. Tutkimuksen aihe on hyvin valittu, sillä Untola on yksi suomalaisen kirjallisuushistorian kiehtovimmista ja merkillisimmistä hahmoista monien nimiensä, erikoisten kaunokirjallisten teostensa ja väkivaltaisen kuolemansa takia. Untolan elämää ja tuotantoa on toki tutkittu aikaisemminkin, mutta Untolan tekijänimien problematiikkaa ei ole yksittäisiä mainintoja lukuun ottamatta kartoitettu.

Kurikka sitoo tutkimuskohteensa kolmeen eri tutkimusperinteeseen. Ensinnäkin hänen väitöskirjansa on sellaista tekijyyden tutkimusta, jossa tekijyyttä pyritään käsitteellistämään tuoreella ja nykyaikaisella tavalla. Tekijyyden tutkimus oli kirjallisuudentutkimuksessa pitkään epämuodikasta niin sanotun "Tekijän kuoleman" takia. Viime vuosina on kuitenkin alettu puhua tekijän paluusta, ja Suomessakin on ilmestynyt tutkijoiden tekemiä kirjailijaelämäkertoja. Vaikka Kurikankin tutkimus palaa tekijään, se ei ole kiinnostunut teosten tulkitsemisesta tekijän minuuden kuvastimena vaan tekijyydestä, ja varsinkin moninimisestä tekijyydestä, toimintana.

Toiseksi väitöskirja on Algot Untola -tutkimusta. Untolan elämää ja tuotantoa on tutkittu aikaisemminkin, ja usein tutkimus on kulkenut Maiju Lassila -tutkimuksen nimellä. Aihepiiriä on tutkittu niin oikeistokonservatiivisesta kuin vasemmistolaisestakin näkökulmasta, ja vilkasta keskustelua on herättänyt etenkin Untolan väkivaltainen kuolema vuonna 1918. Kurikka osoittaa tuntevansa varhaisemman tutkimuksen. Hän pyrkii kuitenkin ylittämään aikaisempien kysymyksenasetteluiden rajoitukset lähestymällä tutkimuskohdettaan näkökulmasta, joka mahdollistaa siirtymisen joko–tai -ajattelusta Untolan toiminnan monimuotoisuuden ja moniselitteisyyden arvostamiseen.

Kolmanneksi työ on deleuzeläis-guattarilaista kirjallisuudentutkimusta. Gilles Deleuze (1925–1995) ja Félix Guattari (1930–1992) olivat ranskalaisia nykyfilosofeja, ja heidän ajatteluaan on sovellettu ja kehitetty edelleen monella eri alalla kansainvälisessä tutkimuksessa. Heidän ajatteluaan ja käsitteistöään ei ole kuitenkaan tähän mennessä sovellettu suomalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa yhtä kattavasti kuin Kurikka tekee tutkimuksessaan, ja Kurikan työ onkin teoreettisesti uraauurtava.

Kurikan tutkimuksen aineisto on laaja ja moniaineksinen. Se kattaa muun muassa Maiju Lassilan ja Irmari Rantamalan nimillä julkaistuja romaaneja, julkaisemattomia käsikirjoituksia sekä kirjeenvaihtoa Untolan tekijänimien ja kustantajien välillä. Tähän tekstikorpukseen Kurikka viittaa työnsä otsikossa olevalla "kirjoittavalla koneella". Lisäksi sivutaan myös aikalaisten kirjoittamia kirjallisuuskritiikkejä, joissa esitetyt näkemykset valaisevat kiinnostavasti ajan kirjallista kulttuuria. Kurikka ei pyri esittämään kaunokirjallisista teoksista perinteisiä tul-

kintoja. Sen sijaan tutkimuksen keskiössä on Untolan moniniminen tekijyys, jota tutkitaan tarkastelemalla eri tekijänimien tyylejä ja toimintaa kirjallisella kentällä.

Tutkimuksen kiinnostavimpia käsitteellistyksiä ovat tekijänimen ymmärtäminen käskysanaksi (*mot d'ordre*), harhamoiminen, väärin-kirjoittaminen ja Untolan toimintaan kokonaisvaltaisesti liittyvä eksessiivisyys. Tekijänimi käskysanana määrää tekijän paikan kirjallisuusinstituutiossa luomalla yhtäältä toimintamahdollisuuksia ja toisaalta rajaamalla niitä. Harhamoiminen taas liittyy Irmari Rantamalan *Harhama*-romaanin (1909) päähenkilön pyrkimykseen toimia aikansa kulttuurin oireopin kirjaajana ja samaisen kulttuurin lääkärinä. Väärin-kirjoittaminen nousee esille Untolan tekijänimien kirjeenvaihdossa kustantajien kanssa. Kurikka tulkitsee sen Untolan tekijänimien yhdeksi strategiaksi tämän vastustaessa ajan kirjallisen eliitin esteettisiä vaatimuksia ja laajentaessa ilmaisumahdollisuuksia. Eksessiivisyys eli liiallisuus näkyy puolestaan paitsi Untolan kymmenissä tekijänimissä, myös esimerkiksi Untolan tekijänimien huomattavana tuotteliaisuutena, yksittäisten teosten massiivisuutena ja hyvin pitkinä kirjeinä. Tämän liiallisuuden Kurikka katsoo venyttävän Untolan ajan käsityksiä sovinnaisesta tekijyydestä.

Algot Untola ja kirjoittava kone poikkeaa esitystavaltaan tyypillisestä kirjallisuuden väitöskirjasta, sillä Kurikka noudattaa työssään tutkimuksensa taustateoriasta nousevia periaatteita. Esimerkiksi käsitteitä ei aina määritellä aukottomasti, minkä Kurikka perustelee sillä, että hän pyrkii välttämään tulkintojensa kivettämistä tai lukkoon lyömistä, joka olisi tutkimuksen eetoksen vastaista. Tämä toteutustapa juontuu Deleuzen & Guattarin filosofiasta, ja laajemmin ottaen sen voi kytkeä mannermaisen filosofian tapaan käyttää käsitteitä. Omassa kehyksessään työ on silti sisäisesti johdonmukainen. Teoriataustaa tuntemattomalle ongelmaksi voi kuitenkin muodostua se, että käsitteiden käytön "oikeellisuuden" tarkistaminen suhteessa alkuperäiseen teoriaan on haasteellista.

Algot Untola ja kirjoittava kone on monipuolinen ja kattava tutkimus suomalaisen kirjallisuushistorian kannalta tärkeästä ilmiöstä. Vaikka eri tekijänimillä kirjoittaminen ei ollut 1900-luvun alkupuolen Suomessa mitenkään tavatonta, on Untolan kymmenissä tekijänimissä sellaista eksessiivisyyttä, joka ansaitsee tulla tutkituksi. Kurikan tutkimuksen lähtöoletuksena on, että Untola pyrki moninimisellä tekijyydellään eroon 1900-luvun alun suomalaiselle kirjallisuudelle tyypillisistä tekijäkäsityksistä, ja tämä oletus saa tutkimuksen kuluessa moneen otteeseen vahvistusta. Väitöskirja valaisee Algot Untolan tekijyyttä aikaisempaa huomattavasti perusteellisemmin ja tuoreista tutkimuksellisista näkökulmista. Myös kuva tekijyydestä ja tekijyydentutkimuksesta muuttuu monimuotoisemmaksi Kurikan analysoidessa Untolan tapausta, ja tämän osalta tutkimuksen antia voidaan varmasti soveltaa myös muiden taiteiden tutkimuksessa.

Anna Helle